

Finansdepartementet

Handläggare: Håkan Larsson

Yttrande över En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder (SOU 2022:51), dnr Fi2022/03071

Villaägarnas Riksförbund har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat ärende och har anledning att anföra följande:

- Förbundet avstyrker förslaget om ”En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder”.

Bakgrund till förslaget

I betänkandet framgår att Statistiska centralbyrån (SCB) mellan 1999 och 2007 framställde förmögenhetsstatistik över hushållens tillgångar och skulder genom att använda kontrolluppgifter från Skatteverket inom ramen för förmögenhetstaxering. När förmögenhetsskatten upphörde att gälla 2007 upphävdes också den tidigare kontrolluppgiftsskyldigheten och Sverige har sedan dess saknat statistik över hushållens tillgångar och skulder på individnivå. På makronivå finns emellertid dessa.

Enligt utredningen är det nödvändigt att samla in uppgifter på individnivå för att kunna framställa statistik över hushållens tillgångar och skulder. Om sådana uppgifter samlas in skulle det möjliggöra för bland annat Riksbanken och Finansinspektionen att utföra djupgående analyser av skuldutvecklingen, bedriva krisförebyggande arbete och främja finansiell stabilitet. Riksbanken skulle därigenom ha bättre möjligheter att bedriva en väl avvägd penningpolitik och Finansinspektionen skulle ha bättre möjligheter att utvärdera effekter av olika makrotillsynsåtgärder.

Bakgrund till slopadet av kontrolluppgiftsskyldigheten

Regeringen meddelade i 2007 års ekonomiska vårproposition att förmögenhetsskatten skulle avskaffas helt från och med den 1 januari 2007. I regeringens proposition 2007/08:26 ”Slopad förmögenhetsskatt m.m.” lämnades ett förslag till slopande av förmögenhetsskatten samt ett antal följdändringar på skatteområdet. Vidare bedömde regeringen att den generella

Villaägarnas Riksförbund
Postadress: Box 7118, 192 07 Sollentuna
Besöksadress: Rotebergsvägen 3
Telefon: 010-750 01 00
Org.nr: 802003-7118
Plusgiro: 46 94 00-6
Bankgiro: 227-7200
info@villaagarna.se
villaagarna.se

kontrolluppgiftsskyldigheten rörande tillgångar och skulder skulle vara avskaffad inkomståret 2008. Kontrolluppgiftsskyldigheten skulle kvarstå bara i den utsträckning uppgifter krävdes för andra beskattningsåtgärder än den nuvarande beskattningen enligt lagen om statlig förmögenhetsskatt.

Statistiska centralbyrån (SCB) ansåg att det dåvarande systemet med kontrolluppgifter gav data av god kvalitet för att studera den ekonomiska välfärdens fördelning och effekterna av ekonomisk politik. SCB påpekade att förmögenhetsregistret tillsammans med databaser över inkomster, skatter och avgifter erbjöd en unik möjlighet att följa befolkningens ekonomiska situation.

Institutet för tillväxtpolitiska studier ansåg att de skulle ha nytta av fortsatt insamling av kontrolluppgifter.

Datainspektionen ifrågasatte emellertid om en fortsatt registrering av förmögenhetsuppgifter hos Skatteverket var förenligt med proportionalitetsprincipen som tillämpades på dataskyddsområdet. Detta inkluderade kravet på att behandlade uppgifter skulle vara adekvata och relevanta för ändamålet med behandlingen, enligt 9 § första stycket i personuppgiftslagen (1998:204).

Näringslivets skattedelegation, inklusive Svenskt Näringsliv och Stockholms Handelskammare, ansåg att förmögenhetsskattens avskaffande skulle öka den politiska risken om systemen för uppgiftsinsamling av förmögenheter behölls. De menade att en omfattande insamling av uppgifter kunde ha en negativ inverkan på näringslivet, medan en mer restriktiv hållning kunde stärka det. Delegationen ansåg också att skattelagstiftningen inte borde användas för uppgiftsinsamling där det huvudsakliga syftet var att hämta information åt andra myndigheter och hänvisade till Integritetsskyddskommitténs betänkande.

Svenska Bankföreningen ifrågasatte Skatteverkets behov av förmögenhetsuppgifter och ansåg att det inte föll inom ramen för de ändamål som angavs i 1 kap. 4 § LSK. De föreslog istället att Skatteverket kunde använda ett riktat föreläggande till tredje man om de behövde tillgång till specifika uppgifter. Bankföreningen ansåg också att kontrolluppgiftsskyldigheten var integritetskränkande och innebar en administrativ börda för de finansiella företagen.

Fondbolagens Förening menade att kontrolluppgiftsskyldigheten stred mot principer om integritetsskydd och rättssäkerhet och att den borde tas bort.

Lagrådet ifrågasatte om den generella skyldigheten att lämna kontrolluppgifter om tillgångar och skulder stod i proportion till Skatteverkets behov och om den var förenlig med integritetshänsyn.

Villaägarnas ställningstagande

Det finns argument både för och emot mer detaljerad statistik. Både Finansinspektionen och Riksbanken har påtalat behovet av individuell information om hushållens lån, skulder och tillgångar för att kunna ta beslut om viktiga samhällsekonomiska åtgärder. De pekar på att det visserligen finns data på hushållens samlade lån, men ingen information om hur stora lån enskilda personer eller hushållen har. Dessutom saknas information om hushållens sparande och fördelning av tillgångar.

Enligt utredningen finns det ett behov av att såväl forskare som vissa myndigheter, däribland Riksbanken, Finansinspektionen och Regeringskansliet ska kunna få tillgång till den mikrodata som samlats in till den nya statistiken. För att möjliggöra ett utlämnande av mikrodata i dessa fall föreslår utredningen att statistiksekretess ska gälla för uppgifterna i de undersökningar som genomförs hos mottagarna.

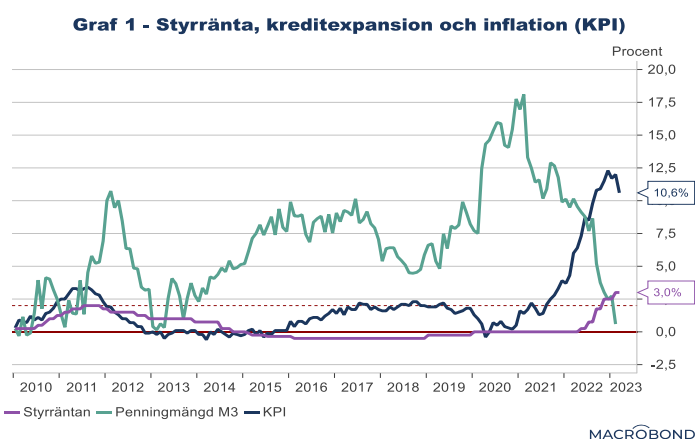
I utredningen framgår även att förslagen kommer att innebära ökade kostnader för det stora antalet företag som kommer att vara skyldiga att lämna uppgifter till SCB. Förslagen kommer också att innebära ökade kostnader för SCB i egenskap av statistikansvarig myndighet. Dessutom kommer förslagen medföra konsekvenser för den personliga integriteten.

Villaägarna menar att de skäl som lyftes fram emot kontrolluppgiftsskyldigheten i proposition 2007/08:26 alltså är giltiga. Och utöver dessa skäl fanns även ett annat motiv till att kontrolluppgifterna slopades, nämligen att försvåra ett återinförande av förmögenhetsskatten. Även detta skäl är alltså tungt. Frågan är inte enkel, men i sammanvägningen av de positiva aspekterna av insamlingen och de negativa, anser Villaägarna att de negativa aspekterna väger tyngre.

Villaägarna vill i sammanhanget peka på att det finns mer angelägna åtgärder att genomföra för att värna om finansiell stabilitet och makrotillsyn, nämligen att på ett bättre sätt synkronisera Riksbankens arbete med Finansinspektionen. I den följande analysen utvecklas dessa resonemang i korthet.

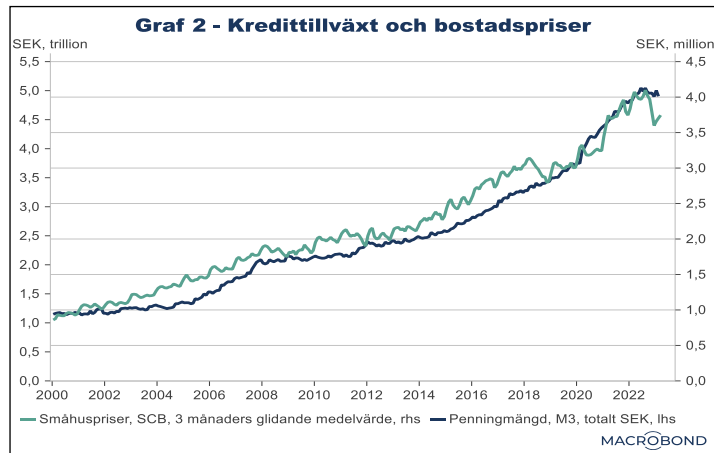
Hög kreditexpansion leder till ökade bostadspriser och skuldsättning

Mellan mitten av 2010-talet och 2020 bedrev Riksbanken en alltför expansiv penningpolitik, vilket Villaägarna kritiserade. För att inse detta behövs inte statistik på individnivå. Trots att inflationen låg nära Riksbankens inflationsmål från 2017 fram till 2020 (blå linje i graf 1) höll Riksbanken styrräntan på negativa nivåer. Detta gjordes samtidigt som mycket stora köp av värdepapper genomfördes för att pressa räntan ytterligare. Detta ökade både bostadspriserna och skulderna.

Den expansiva penningpolitiken i kombination med brister i makrotillsynen bidrog till att öka kreditmängden (grön linje i graf 1) till mycket osunda nivåer. En hög kreditexpansion leder till obalanser i ekonomin. Samma höga kreditexpansion som observerades 2020 och 2021, kunde också ses före både dot-com-bubblan som brast i början av 2000-talet och finanskrisen 2008.

På makronivå kan man tydligt se att det finns ett starkt samband mellan kredittillväxt och bostadspriser. Graf 2 visar kredittillväxten (blå linje) och bostadspriserna (grön linje) från 2000 och framåt. Ju högre kredittillväxt desto högre pressas också bostadspriserna uppåt. Särskilt under covid-epidemin, då den expansiva penningpolitiken var mycket omfattande, steg bostadspriserna som direkt följd kreditexpansionen.

Detta beror på att när kreditexpansionen ökar så ökar också utlåningen från bankerna. När utlåningen ökar finns det mer pengar på marknaden och därmed ökar efterfrågan på bostäder. I och med att utbudet av bostäder inte följer med i samma takt som efterfrågan, leder detta till högre bostadspriser och ökad skuldsättning.

Det pågick en debatt år 2013 om huruvida Finansinspektionen eller Riksbanken skulle ansvara för makrotillsynen. Dåvarande riksbankchef Stefan Ingves förespråkade till och med en utredning för att slå ihop de båda myndigheterna. Det skulle ge Riksbanken en större arsenal för att hantera finansiella obalanser. Istället fick Finansinspektionen ansvar för makrotillsynen och Riksbanken ansvar för att hålla inflationen låg och stabil över tid. Det är uppenbart att denna uppdelning inte fungerat väl det gångna decenniet. Kreditexpansionen har varit för hög.

Sambandet mellan hög kreditexpansion och osund prisutveckling på bostadssidan är ett tungt argument för att Finansinspektionen och Riksbanken bör ta större hänsyn till kreditexpansionen än vad de gör idag, när beslut fattas kring makrotillsyn och penningpolitik. Till detta behövs ingen ny statistik över hushållens tillgångar och skulder, det räcker med de stickprov som Finansinspektionen redan idag gör tillsammans med makrodata över utlåning och kredittillväxt.

Villaägarnas Riksförbund

Kenneth Kanckos

Förbundsdirektör